

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ПРОЕКТ:

**Правові можливості захисту прав
та відстоювання своїх інтересів
неповнолітніми**

Червень 2015 року

Проект спрямований на підвищення правової обізнаності підлітків, навчання правових можливостей захисту та реалізації своїх прав, шляхом проведення навчальних тренінгів.

Аналіз вивчення кількості, правової кваліфікації та причин вчинення кримінальних правопорушень та діянь, які містять ознаки кримінальних правопорушень неповнолітніми та відносно неповнолітніх в Україні свідчить про необізнаність останніми щодо змісту їх базових прав та свобод, можливостей їх реалізації у повсякденному житті, а також недостатньої соціальної адаптованості молоді, що є наслідком низького рівня правової культури в Україні.

Сучасний стан правової культури, є значущими складовими базової культури особистості, як системної характеристики людини, яка дозволяє їй ефективно самовизначитися і самореалізуватися в житті, а також сприяє успішній соціальній адаптації і саморозвитку, перебуває в незадовільному стані, що створює загрозу можливості розвитку України, як правової держави. Система викладання шкільного курсу правознавства та розрізнений практичний підхід у школах до його викладання в більшості випадків формують відношення до закріплених в законодавстві прав та свобод людини та громадянина як до категорії, що не має жодного відношення до реального життя та до них особисто, що повністю нівелює всі зусилля сучасної української школи.

Невирішеність питань щодо отримання неповнолітніми належної інформації щодо їх правових можливостей та прав і свобод в цілому, інформації щодо базових потреб особистості, призводить до системного вчинення правопорушень неповнолітніми, і щодо неповнолітніх.

Систематично порушуються права дитини під час реалізацією останньої її в процесі навчання, виховання, відбування покарання. Викладачі застосовують пострадянський підхід до виховної роботи, звужуючи права дитини та їх використання. З метою не допуску подальшого порушення прав дитини, існує потреба у зміні світогляду педагогів до розуміння прав дитини та його обсягу. Під час відбування покарання дитина не отримує повний багаж про свої права та обов'язки, адже із засудженням остання набуває додаткові права та обов'язки, які мають свою специфіку у їх реалізації. Конче необхідно роз'яснити як неповнолітній засуджений має захищати себе та реалізувати свої права.

Завдання проекту направлені на дві аудиторії: підлітків та осіб, які займаються вихованням підлітків

- орієнтація на підлітків:

1. Підвищити обізнаність підлітків щодо прав, якими вони володіють.
2. Навчити правильно реалізовувати та захищати свої права.
3. Зорієнтувати підлітка на усвідомлення межі, якою є кримінальний закон та роз'яснити наслідки її перетину.
4. Прояснити психологічні мотиви, які спонукають підлітків до вчинення правопорушень.
5. Сформулювати свідоме ставлення до наслідків власної поведінки.
6. Виробити конструктивну поведінкову модель, що сприяє розвитку гармонійної особистості, яка з повагою ставиться до суспільства у якому живе.
7. Проінформувати підлітків про засоби захисту своїх прав, організації що надають правову допомогу.
8. Особливу увагу приділити підліткам, які знаходяться в місцях позбавлення свободи: право на навчання, можливості отримання вищої освіти, соціальна допомога малозабезпеченим особам, працевлаштування після звільнення., право на захист під час відбування покарання.

- орієнтація на осіб, які займаються вихованням підлітків

1. Довести до педагогів та батьків, яке місце займають неповнолітні в системі кримінальної юстиції.
2. Роз'яснити яке місце вони, дорослі, займають у вказаній системі.
3. Повідомити про відповідальність за неналежне виховання та за вчинення правопорушення підлітком за якого вони відповідають.
4. Роз'яснення працівникам інтернатів та пенітенціарної служби про права дитини, та про існуючу відповідальність за порушення прав дитини та обов'язок контролю за дотриманням прав неповнолітніх.
5. Проведення семінарів суддям, прокурорам та слідчим щодо особливостей кримінального провадження стосовно неповнолітніх та обов'язок контролю за дотриманням прав неповнолітніх в разі затримання їх батьків.
6. Залучення громадських організацій та спортивних клубів до процесу перевиховання осіб, які вчинили злочин.
7. Довести до педагогів та роз'яснення про наявні права дитини (Зміст Конвенції про права дитини, та інші міжнародні договори). Наведення прикладів по суті міжнародних стандартів щодо прав дітей.
8. Доведення до педагогів про дії вихователів, які порушують права дитини та є психотравмуючими для дитини.
9. Доведення до педагогів про права дітей, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин.

Результати проекту (направленість):

Результатами проекту стане підвищення правової обізнаності неповнолітніх осіб та суспільства в цілому, перспективною ланкою якого є покоління яке зростає. Тим самим підвищуючи всебічну обізнаність підлітків реальною стає мета підвищення свідомості українського суспільства та виведення його на новий європейський рівень, відмінний від свідомості дорослого покоління вихованого в командно-адміністративній системі радянської влади.

Охоплення проектом та тривалість:

Проект має реалізовуватися на території усієї України.
Для реалізації нижчевикладених етапів реалізації проекту необхідно мінімум 3 роки.

Станом на 1 січня 2014 року в Україні були такі адміністративно-територіальні одиниці:

- 24 області,
- 490 районів,
- 460 міст (з них 180 — міста спеціального статусу, республіканського, обласного значення; 2 міста загальнодержавного значення — Київ, столиця України, та Севастополь),
- 118 районів у містах,
- 884 селища міського типу,
- 10 278 сільських рад,
- 28457 сіл.

Пропонуємо орієнтуватися на наступну схему залучення аудиторії (на прикладі Хмельницької області):
у складі Хмельницької області 20 районів

Райони

№	Назва	Адм. центр/місце проведення тренінгів	Кількість осіб, запрошених на тренінг з різних шкіл району, діти/дорослі
1	<u>Білогірський</u>	сmt <u>Білогір'я</u>	
2	<u>Віньковецький</u>	сmt <u>Віньківці</u>	
3	<u>Волочиський</u>	м. <u>Волочиськ</u>	
4	<u>Городоцький</u>	м. <u>Городок</u>	
5	<u>Деражнянський</u>	м. <u>Деражня</u>	
6	<u>Дунаєвецький</u>	м. <u>Дунаївці</u>	
7	<u>Ізяславський</u>	м. <u>Ізяслав</u>	
8	<u>Кам'янець-Подільський</u>	м. <u>Кам'янець-Подільський</u>	
9	<u>Красилівський</u>	м. <u>Красилів</u>	30/30-40 осіб у кожному районі,
10	<u>Летичівський</u>	сmt <u>Летичів</u>	всього : 600/600-800 осіб
11	<u>Новоушицький</u>	сmt <u>Нова Ушиця</u>	
12	<u>Полонський</u>	м. <u>Полонне</u>	
13	<u>Славутський</u>	м. <u>Славута</u>	
14	<u>Старокостянтинівський</u>	м. <u>Старокостянтинів</u>	
15	<u>Старосинявський</u>	сmt <u>Стара Синява</u>	
16	<u>Теофіпольський</u>	сmt <u>Теофіполь</u>	
17	<u>Хмельницький</u>	м. <u>Хмельницький</u>	
18	<u>Чемеровецький</u>	сmt <u>Чемерівці</u>	
19	<u>Шепетівський</u>	м. <u>Шепетівка</u>	
20	<u>Ярмолинський</u>	сmt <u>Ярмолинці</u>	

Додатково, крім загальноосвітніх шкіл, до проекту мають бути залучені підлітки з спеціальних шкіл-інтернатів, будинків-інтернатів та місць позбавлення свободи, будинків дитини (спеціалізованих закладів для дітей сиріт та дітей-інвалідів, психоневрологічні, неврологічні, медико-соціального захисту, тощо).

Етапи реалізації проекту:

I. Етап

Тривалість — 2 міс.

- підготовка програм/модулів навчання для адвокатів щодо особливостей здійснення захисту неповнолітніх,
- відбір 2-4 адвокатів з кожної області для участі у тренінгах (з яких в подальшому буде формуватися тренерська група),
- проведення 4-х тренінгів (потрібно 4 дні, можна 2 тренінги по 2 дні) для цієї групи адвокатів в м. Києві.

Участь у цих тренінгах мають прийняти 60-120 адвокатів, по декілька осіб з усіх областей, які в подальшому мають провести відповідні тренінги із неповнолітніми, педагогами та батьками в усіх регіонах України для отримання ними практичного досвіду із застосування законів. Метою проведення тренінгів є підвищення якості захисту прав та інтересів неповнолітніх у кримінальному судочинстві, здобуття практичних навичок щодо роботи з неповнолітніми, аналіз механізмів захисту неповнолітніх в ході кримінального переслідування. Оскільки неповнолітні є найбільш уразливими та чутливими учасниками кримінального процесу, робота з їх захистом потребує знання специфіки цієї групи, міжнародних стандартів та окремих вимог національного законодавства.

Програма тренінгів складається з вивчення правових аспектів захисту неповнолітніх та психологічних аспектів роботи з неповнолітніми. Крім тренерів у сфері права (адвокатів), до участі у тренінгу залучений психолог-психотерапевт (груповий аналітик, член Асоціації психотерапевтів та психоаналітиків України, голова правління та засновник Хмельницького об'єднання психологів та психотерапевтів). В ході реалізації проекту планується задіяти близько 16000 неповнолітніх, по 30 учнів з кожного району кожної області, відповідно по декілька чоловік з кожної школи району, а також з інтернатів, колоній.

В ході тренінгів адвокати та інші учасники тренінгів будуть брати участь у вивченні таких тем юридичного блоку, як особливості здійснення досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітнім, особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, застосування примусових заходів виховного характеру відносно неповнолітніх у кримінальному провадженні, види покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, звільнення від відбування покарання з випробуванням, звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності, умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, погашення та зняття судимості, міжнародно-правові документи (Декларація про права дитини, Конвенція про права дитини, Резолюції ООН, Керівні принципи, що стосуються правосуддя з питань, пов'язаних з участю дітей-жертв та свідків; тощо) законодавчі акти та судова практика України, які можуть використовуватись адвокатами під час здійснення захисту неповнолітніх у кримінальному судочинстві. Інший блок тем – психологічний – буде спрямований на вивчення питань, пов'язаних зі стресом, стресовою ситуацією та шляхами виходу зі стресу. В ході тренінгів учасники мають можливість здобути практичні навички роботи в групі та професійного контакту, встановлення первинного контакту з підлітком, стратегій співпраці з неповнолітніми, а також психологічної підготовки підлітків до юридичних процедур в ході кримінального провадження.

II. Етап

Тривалість — 2-3 міс.

- відбір та навчання тренерів програмі роботи з дітьми, укладення з ними контрактів
- Потрібно 4 тренери на один тренінг, які будуть працювати одночасно, але в різних аудиторіях, 2 будуть працювати з дітьми та 2 з дорослими. Ця команда з 4-х тренерів може працювати у своєму регіоні/області, а може охопити декілька регіонів, тоді потрібно буде більше часу для реалізації проекту, але менше тренерів залучати та навчати,
- проведення 2-3-денного практичного тренінгу для команд тренерів,
- підготовка презентацій для роботи з дітьми та роботи з дорослими (педагогами, батьками) під час тренінгів,
- затвердження програм тренінгів, практичних завдань, сценок, роздаткового матеріалу тощо,
- створення та друк навчального посібника,
- виготовлення фільму (10 хв.) для трансляції на кожному тренінгу (дві сторони, дві можливості, два шляхи...),
- запрошення осіб, які в неповнолітньому віці відбували покарання в МПВ, але стали на шлях виправлення, для участі у кожному тренінгу (виступу),
- створення сайту/сторінки/групи в соц.мережах для відображення ходу проекту та спілкування з учасниками, надання консультацій неповнолітніми.

III. Етап

Проведення презентаційного круглого столу щодо початку реалізації проекту у школах, інтернатах, місцях позбавлення свободи із запрошенням з усіх областей представників освіти (з управління, шкіл, інтернатів), ОВС, пенітенціарної служби, тренерів, інших зацікавлених осіб, підписання меморандумів щодо співпраці у реалізації даного проекту, обговорення організаційних питань (визначення місця та дат проведення, збір та доставлення дітей, розподіл обов'язків тощо), затвердження плану проведення тренінгів по всій Україні, презентація фільму (відеоролику).

IV. Етап

На проведення тренінгів в одній області потрібно 4-5 міс. (4 тренінги на місяць, два для дітей і два для дорослих), в залежності від кількості створених тренерських команд знадобиться 2-4 роки щоб охопити усю Україну та провести всі тренінги.

- проведення тренінгів у школах
- проведення тренінгів в інтернатах
- проведення тренінгів в місцях позбавлення волі
- проведення тренінгів з педагогами, батьками тощо
- Проведення тренінгів з судьями, прокурорами, слідчими та адвокатами.
- зворотній зв'язок (анкети)
- створення відповідних гуртків, там де діти цього бажають та проведення щотижневих (щомісячних) занять
- створення форуму та спілкування та консультацій он-лайн

V. Етап

Проведення підсумкового круглого столу з висвітленням результатів та обговоренням подальших можливостей в підвищенні правової обізнаності молоді.

Одним із завдань проекту є виявлення прогалин в законодавстві в галузі захисту прав дитини під час проведення круглих столів (проведення аналітичних досліджень, опитування), а саме що стосується проведення допиту батьків в присутності дитини, соціального забезпечення дитини під час затримання батьків, надання права дітям спілкуватися з батьками, які знаходяться в місцях позбавлення свободи, забезпечення можливості отримання спеціальної освіти підлітками в місцях позбавлення волі, сприяння духовного розвитку шляхом проведення різних мастер-класів, дистанційного навчання, підготовка до адаптації в суспільстві осіб, які звільняються з місць позбавлення свободи.

Проектом додатково можна охопити теми медіації та соціальної адаптації неповнолітніх засуджених, які повернулися з місць засудження.